

of patriotic reflection of junior schoolchildren]. *Psykhohohiia i suspilstvo*. Ternopil. №1(23). S. 121–126. [in Ukrainian]

8. Savchin, M.V., Vasilenko, L.P. (2015). *Vikova psihologija* [Viking psychology]. Kyiv: Akademvidav. 360 s. [in Ukrainian]

9. Fitsula, M. M. (2002). *Pedahohika: Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchykh pedahohichnykh zakladiv osvity* [Pedagogy: Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchykh pedagogykh zakladiv osvity]. Kyiv. Akademiia. 528 s. [in Ukrainian]

10. Iatsiuk, N.O. (2008). *Osoblyvosti moralnoi refleksii u molodshomu shkilnomu vitsi: avtoref. dys. kand. ... psykhol. nauk* [Features of moral reflection in young schoolchildren]. Kyiv: NPU im. M.P.Drahomanova. 20 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МИХАЛЬЧЕНКО Наталія – кандидат психологічних наук, професор кафедри початкової освіти Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

Наукові інтереси: перспектива реалізації програми розвитку рефлексії молодших школярів в системі підготовки майбутнього вчителя початкових класів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MYKHALCHENKO Nataliia – Candidate of Sciences Psihologichnih, Professor of Admiral Makarov National University of Shipbuilding.

Scientific interests: prospect of implementing a program for the development of junior schoolchildren's reflection in the system of training future primary school teachers.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2025 р.

Стаття прийнята до друку 30.08.2025 р.

УДК 373.3.091.313

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-220-488-493

ШЕПІТКО Олена –

аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту

Навчально-наукового педагогічного інституту

імені В. О. Сухомлинського

Національного університету кораблебудування

імені адмірала Макарова

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-8098-8527>

e-mail: elleshepit@gmail.com

РЕАЛІЗАЦІЯ ЦІННІСНО-ЦІЛЮВИХ КОМПОНЕНТІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН

У статті розглядаються теоретичні та практичні аспекти реалізації ціннісно-цілювих компонентів початкової освіти в контексті сучасних соціокультурних трансформацій. Проаналізовано зміст освітніх цінностей, їх роль у формуванні особистості молодшого школяра, а також визначено основні цілі початкової освіти відповідно до актуальних викликів суспільства. Особлива увага приділена впливу соціального середовища, культурних змін та освітніх реформ на трансформацію педагогічних підходів. Запропоновано методичні орієнтири щодо інтеграції ціннісних засад у навчально-виховний процес початкової школи. У статті розкрито виховний потенціал підручників з читання для початкової школи, укладених О. Савченко, як засобу формування загальнолюдських і національних цінностей у молодших школярів. Автором проаналізовано зміст читанок, у яких репрезентовано орієнтири Краси, Добра, Любові, Істини, Мудрості, Здоров'я, а також духовно-культурне надбання українського народу – мову, символіку, традиції, історичну пам'ять. Особлива увага приділена ролі рідної мови як чинника самоідентифікації та національного самовираження.

У статті розглядається ціннісність як ключова змістова характеристика навчального матеріалу підручників, що впливає на формування мотивації до навчання в учнів початкової школи. Ціннісний компонент забезпечує емоційно-сміслову залучення дитини до освітнього процесу, сприяє усвідомленню значущості навчального змісту для її особистісного розвитку, морального становлення та світоглядного зростання. Особливу увагу приділено тривірневій структурі цінностей, репрезентованих у змісті підручників: особистісно-значущих, загальнолюдських і національних. Підкреслено роль читанок як засобу трансляції моральних орієнтирів через художні образи, культурні символи та емоційно насичені ситуації. Аналіз реалізації ціннісного змісту в підручниках з читання дозволяє оцінити їх виховний потенціал і значення для формування ідентичності, громадянської позиції та моральної самосвідомості молодших школярів.

Окремо висвітлено значення запитань і завдань, що супроводжують тексти, як інструментів емоційно-ціннісної активності учнів. Наведено приклади вправ, які стимулюють моральний вибір, естетичне сприйняття, патріотичні почуття та розвиток мовлення. Зроблено висновок, що читанки О. Савченко не лише навчають читати, а й формують гармонійну особистість, здатну до самопізнання, культурної самореалізації та відповідального громадянства.

Ключові слова: початкова освіта, освітні цінності, цілі навчання, соціокультурні зміни, педагогічні підходи, освітні трансформації, особистісний розвиток, методика навчання.

SHEPITKO Olena –

Postgraduate student at the Department of Pedagogy

and Educational management

Educational and Scientific Pedagogical Institute

named by V.O. Sukhomlynskyi

National University of Shipbuilding named by admiral Makarov

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-8098-8527>

e-mail: elleshepit@gmail.com

IMPLEMENTATION OF VALUE-AND-GOAL COMPONENTS OF PRIMARY EDUCATION IN THE CONTEXT OF SOCIOCULTURAL CHANGES

The article explores theoretical and practical aspects of implementing value-oriented components in primary education within the context of contemporary sociocultural transformations. It analyzes the content of educational values, their role in shaping the personality of younger schoolchildren, and defines the main goals of primary education in response to current societal challenges. Special attention is given to the influence of the social environment, cultural shifts, and educational reforms on the transformation of pedagogical approaches. Methodological guidelines are proposed for integrating value-based principles into the teaching and educational process of primary school. The article reveals the educational potential of reading textbooks for primary school, compiled by O. Savchenko, as a means of forming universal and national values in young learners. The author analyzes the content of these textbooks, which reflect key value orientations such as Beauty, Goodness, Love, Truth, Wisdom, and Health, as well as the spiritual and cultural heritage of the Ukrainian people – language, symbols, traditions, and historical memory. Particular emphasis is placed on the role of the native language as a factor of self-identification and national expression.

Value is considered a core content characteristic of textbook material that influences students' motivation to learn. The value component ensures emotional and meaningful engagement in the educational process, helping children recognize the personal significance of what they study for their development, moral growth, and worldview formation. The article highlights a three-level structure of values represented in textbooks: personally significant, universal, and national. It emphasizes the role of reading materials in transmitting moral guidelines through literary imagery, cultural symbols, and emotionally rich situations. The analysis of value content in reading textbooks allows for assessing their educational potential and their importance in shaping identity, civic awareness, and moral consciousness in younger students.

Additionally, the article examines the role of questions and tasks accompanying the texts as tools for fostering emotional-value engagement. Examples of exercises are provided that stimulate moral choice, aesthetic perception, patriotic feelings, and language development. It is concluded that O. Savchenko's reading textbooks not only teach reading skills but also contribute to the formation of a harmonious personality capable of self-discovery, cultural self-realization, and responsible citizenship.

Keywords: primary education, educational values, learning objectives, sociocultural changes, pedagogical approaches, educational transformations, personal development, teaching methodology.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В сучасному освітньому просторі, що динамічно змінюється під впливом глобальних соціокультурних трансформацій, особливої значущості набуває переосмислення ціннісно-цільових орієнтирів початкової освіти. Формування особистості молодшого школяра вимагає не лише засвоєння базових знань, а й інтеграції ключових цінностей, які відповідають викликам сьогодення: гуманізму, толерантності, екологічної свідомості, соціальної відповідальності. З погляду О. Савченко, ціннісно-цільові компоненти початкової освіти є фундаментом для розвитку особистості учня, формування його мотиваційної сфери, моральних орієнтирів та здатності до саморозвитку. Науковиця наголошує на необхідності створення освітнього середовища, яке сприяє реалізації компетентнісного підходу, розвитку критичного мислення та формуванню ключових життєвих навичок [1–6].

В умовах реформування освітньої системи України, зокрема впровадження Концепції «Нова українська школа», реалізація ціннісно-цільових компонентів стає фундаментом для забезпечення якісної освіти, орієнтованої на розвиток компетентностей, критичного мислення та здатності до самореалізації. Актуальність дослідження зумовлена потребою у науковому обґрунтуванні ефективних педагогічних підходів, які забезпечують гармонійне поєднання освітніх цілей із соціокультурним контекстом розвитку дитини.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та визначення методичних засад реалізації ціннісно-цільових компонентів початкової освіти в умовах соціокультурних змін, з урахуванням сучасних освітніх викликів та наукових підходів (зокрема концептуальних положень О. Савченко) щодо забезпечення ефективного формування особистості молодшого школяра в контексті трансформації освітнього середовища.

З початком розбудови демократичної держави в Україні виникла нагальна потреба у трансформації освітньої системи відповідно до нових суспільних викликів. Освіта стала ключовим інструментом формування громадянської свідомості, поваги до прав людини, національної ідентичності та загальнолюдських цінностей. У цьому контексті ціннісний підхід у вихованні молодого покоління набуває особливої актуальності, адже саме він забезпечує інтеграцію моральних, етичних, культурних і духовних орієнтирів у зміст освіти.

Побудова гуманного демократичного суспільства неможлива без глибокого засвоєння молоддю таких цінностей, як свобода, відповідальність, толерантність, солідарність, що мають бути не лише проголошеними, а й укоріненими в освітньому процесі. Як зазначено у джерелах [3; 5], духовна цілісність особистості та суспільства формується через системне виховання на основі традиційних загальнолюдських і національних цінностей.

Сучасні дослідження в галузі психології та педагогіки підтверджують, що молодший шкільний вік є сенситивним періодом для формування ціннісних орієнтацій. У цей час дитина активно засвоює соціальні норми, моделі поведінки, моральні принципи, що визначають її подальший розвиток. Тому впровадження ціннісного підходу в початковій школі – не лише педагогічна потреба, а стратегічна умова модернізації національної освіти. Цей підхід реалізується на всіх рівнях формування змісту освіти [1; 6]:

- у державних освітніх стандартах;
- у навчальних програмах;
- у підручниках;
- у методиках викладання;
- у виховних заходах, що дозволяє забезпечити цілісне формування особистості, здатної до критичного мислення, морального вибору та активної громадянської позиції.

Педагогічна концепція О. Савченко ґрунтується на визнанні початкової освіти як ключового етапу формування особистості, де освітні цілі та цінності мають бути інтегровані в зміст, методи та форми навчання. Науковиця розглядає

ціннісно-цільові компоненти як основу для розвитку внутрішньої мотивації учня, його моральних орієнтирів, соціальної активності та здатності до саморозвитку (табл. 1).

Таблиця 1

Основні положення педагогічної концепції О. Савченко

Основні положення	Характеристика
Компетентнісна орієнтація	Навчання має сприяти формуванню ключових компетентностей, зокрема вміння вчитися, критично мислити, співпрацювати та приймати відповідальні рішення
Ціннісна складова змісту освіти	Освітній процес повинен бути насичений гуманістичними, етичними, культурними та громадянськими цінностями, що формують світогляд дитини
Особистісно орієнтований підхід	Учень розглядається як активний суб'єкт навчання, а педагог – як фасилітатор його розвитку
Інтеграція знань і досвіду	Навчання має забезпечувати зв'язок між теоретичними знаннями та реальним життєвим досвідом учнів
Адаптація до соціокультурних змін	Освітні цілі повинні враховувати виклики сучасного суспільства, зокрема цифровізацію, глобалізацію, зміну соціальних ролей і цінностей

Концепція О. Савченко спрямована на створення освітнього середовища, яке забезпечує гармонійний розвиток дитини, формування її ціннісних орієнтирів та готовності до життя в умовах змінного соціокультурного контексту. Фено-мен цінності є ключовим поняттям у сучасній педагогіці, оскільки він визначає змістові орієнтири освітнього процесу, формує світогляд учнів і забезпечує гуманістичну спрямованість навчання. Його сутність, класифікація та методика формування стали предметом глибоких наукових досліджень таких провідних учених, як І. Бех, В. Василенко, О. Єжова, О. Савченко, О. Сухомлинська та ін. У їхніх працях цінність розглядається як інтегративна категорія, що поєднує моральні, культурні, соціальні та особистісні компоненти, які мають бути засвоєні учнями в процесі навчання та виховання [2; 4].

Особливої уваги заслуговує ціннісний підхід у початковій освіті, який передбачає формування у молодших школярів системи ціннісних орієнтацій через зміст навчальних предметів, педагогічну взаємодію та освітнє середовище. Цей підхід аспектно досліджували І. Бех, Я. Кодлюк, О. Савченко, О. Сухомлинська, В. Сухомлинський, які підкреслювали важливість морального виховання, розвитку емоційно-ціннісної сфери та формування громадянської позиції учнів. З огляду на те, що навчальна книга є одним із найважливіших засобів виховного впливу вчителя, особливу роль у формуванні ціннісних орієнтацій відіграють підручники з читання, які містять художні тексти, моральні приклади, культурні образи та національні символи. У цьому контексті заслуговує на увагу дисертаційне дослідження Н. Богданець-Білокаленко, присвячене аналізу формування особистості у змісті читанок для початкової школи в історичному аспекті (від 1850-х до 1950-х років) [3; 5].

Особливу цінність становлять «Читанки» для 2–4 класів, укладені О. Савченко (2003–2006 рр.), які були широко використані в період дії першого Державного стандарту початкової загальної освіти (2001–2011 рр.). Такі підручники не лише відповідали вимогам освітньої програми, а й активно сприяли формуванню загальнолюдських і національних цінностей у молодших школярів, що

робить їх важливим об'єктом для наукового аналізу в контексті ціннісного підходу [4; 5].

Ціннісність як змістова характеристика навчального матеріалу підручника є важливим чинником формування мотивації до навчання, оскільки забезпечує емоційно-сміслову залучення учня до освітнього процесу. Вона не лише наповнює навчальний контент гуманістичним змістом, а й сприяє усвідомленню учнем значущості того, що вивчається, для його особистого розвитку, життєвого досвіду та світоглядного становлення.

Згідно з сучасними психолого-педагогічними дослідженнями, мотиваційний компонент навчання активізується тоді, коли зміст освіти набуває особистісного сенсу для дитини. У цьому контексті ціннісність навчального матеріалу виступає як додаткова перевага підручника, що забезпечує не лише засвоєння знань, а й формування внутрішніх переконань, моральних орієнтирів та емоційного ставлення до навколишнього світу.

Повноцінна репрезентація системи цінностей у змісті підручника передбачає включення трьох ключових рівнів [1; 3]:

- особистісно-значущих цінностей;
- загальнолюдських цінностей;
- національних цінностей.

Такі компоненти формують цілісну картину світу для дитини, сприяють розвитку її ідентичності, громадянської позиції та моральної самосвідомості. Особистісно-значущі цінності тісно переплітаються із загальнолюдськими, оскільки дитина засвоює моральні норми через особистий досвід, емоційне переживання та приклади з життя. У цьому контексті особливу роль відіграють підручники з читання, які через художні тексти, образи героїв, моральні ситуації та культурні символи передають учням ціннісні орієнтири. Саме тому аналіз реалізації загальнолюдських і національних цінностей у змісті читанок для початкової школи є важливим завданням педагогічної науки, що дозволяє оцінити ефективність навчальної книги як засобу виховання [1; 3].

Читанка як перша книга для самостійного читання відіграє надзвичайно важливу роль у становленні особистості молодшого школяра. Саме через її зміст дитина вперше вступає у свідомий

контакт із художнім словом, моральними образами, естетичними переживаннями та ціннісними категоріями, що формують її світогляд. У цьому віці відбувається активне засвоєння соціальних норм і моральних орієнтирів, тому читанка виступає не лише засобом навчання, а й потужним інструментом виховання.

Згідно з концепцією І. Беха, процес «присвоєння» цінностей – це перехід від об'єктивно існуючих загальнолюдських надбань до їх особистісного осмислення і прийняття як власних переконань. Навчальна книга, зокрема читанка, сприяє цьому процесу, коли її зміст відповідає внутрішнім потребам дитини, її емоційному досвіду та рівню розвитку. Впізнання учнем у текстах уже прийнятих ним цінностей підсилює мотивацію до читання, викликає емоційний відгук і сприяє глибшому засвоєнню змісту[2; 4].

Особливе місце серед ціннісних категорій займає естетична цінність, що репрезентується через орієнтир Краси. У підручниках з читання, укладених О. Савченко, художньо-естетичний потенціал текстів відіграє ключову роль. Відібрані твори написані провідними дитячими письменниками, відзначаються високою художньою якістю та моральною глибиною. Вони утверджують красу природи, людської праці, мистецтва, добрих вчинків, що формує у дитини здатність бачити прекрасне в навколишньому світі та прагнути до самовдосконалення[3; 5].

Отже, читанка не лише навчає техніці читання, а й виконує функцію духовного провідника, що відкриває дитині світ цінностей, формує естетичний смак, моральну чутливість і внутрішню потребу бути кращим. Її зміст сприяє становленню особистості, здатної до емпатії, творчості та гідного життя в суспільстві.

Підручники з читання для початкової школи, зокрема укладені О. Савченко, відіграють важливу роль у формуванні ціннісної картини світу молодшого школяра. Крім естетичних орієнтирів, значну частину їх змісту становлять гуманістичні та морально-етичні цінності, що утверджують Добро, Любов, Милосердя, Дружбу, Взаємоповагу, Гідність, відповідальність перед ближніми та природою. Такі твори сприяють розвитку емоційної чутливості, моральної рефлексії та здатності до емпатії, що є ключовими складовими особистісного зростання дитини [1; 2].

Згідно з концепцією І. Беха, морально-етичні цінності засвоюються через емоційно насичений досвід, що формується у взаємодії з текстом, персонажами та ситуаціями, які дитина переживає під час читання. Саме тому твори, що зображають добрі вчинки, повчання старших, приклади милосердя до людей і тварин, мають потужний виховний потенціал. Вони не лише навчають, а й формують внутрішню потребу діяти відповідно до моральних норм [1; 3].

Окрему групу становлять тексти, що репрезентують цінності Істини та Мудрості – наукові, пізнавальні, християнські. Через науково-популярні статті, казки, поезії та оповідання дитина знайомиться з явищами природи, досягненнями науки, культурною спадщиною

свого народу та інших етносів, що сприяє розвитку пізнавального інтересу, формуванню критичного мислення, розуміння значущості знань і книги як джерела мудрості. Хоча тексти на християнську тематику та валеологічні твори (що утверджують цінність Здоров'я) представлені меншою мірою, їх наявність у підручниках є важливою для формування цілісного уявлення про людину, її тіло, духовність і місце в світі.

Крім змістового наповнення, самі підручники О. Савченко є прикладом реалізації цінностей через форму [1; 6]:

- естетичність (лаконічна побудова, образна мова, поетичність);
- гуманність (поважливе звертання до читача, щирі побажання, делікатність у висвітленні людських недоліків);
- науковість і достовірність (точність фактів, логічність викладу, відповідність віковим особливостям).

Таким чином, підручники з читання не лише передають загальнолюдські цінності, а й самі є носіями культурного, морального та естетичного змісту, що сприяє внутрішньому прийняттю й засвоєнню цінностей дитиною як особистісного надбання.

Формування ціннісних орієнтирів особистості є складним і багатовимірним процесом, що охоплює як загальнолюдські, так і національні цінності. Саме національні цінності, як духовне, культурне та історичне надбання народу, відіграють ключову роль у становленні гармонійної особистості, здатної до самопізнання, самоідентифікації та відповідального громадянства. Цю думку глибоко обґрунтував Григорій Сковорода, наголошуючи, що «правильне виховання криється в природі самого народу, як світло в кремені», а пізнання себе через пізнання свого народу є основою духовного розвитку [2, с. 154].

У цьому контексті навчальні тексти, зокрема читанки для початкової школи, стають важливим засобом трансляції національних цінностей. Підручники з читання, укладені О. Савченко, містять багатий матеріал, що розкриває особливості української культури, історії, традицій, мови та символіки. Через художні образи, поетичні тексти, оповідання та ілюстрації діти знайомляться з народними святинами, видатними постатями, національними атрибутами, що сприяє формуванню почуття патріотизму, національної гідності та любові до рідного краю.

Особливу увагу в підручниках приділено рідній мові як носію культурної пам'яті та духовної спадщини. Розділи «Розвивайся, звеселяйся, моя рідна мово...» та «Мова – дивний скарб» не лише інформують учнів про походження та розвиток української мови, а й формують емоційно-позитивне ставлення до неї, викликають гордість за її мелодійність, образність і багатство. Вступні звернення «Любий друже!» та рубрики «Вживай у своєму мовленні» стимулюють дитину до активного мовного самовираження, збагачення словникового запасу та усвідомлення мови як частини власної ідентичності [1; 6].

Крім текстового наповнення, важливу роль відіграє візуальна складова підручників: ілюстрації з національною символікою (верба, калина, рушник, віночок), зображення традиційного одягу, пейзажів, предметів побуту – все це формує у дитини естетичне сприйняття національної культури. Початок навчальних книг для 3–4 класів із зображенням Державного Прапора та слів Гімну України, а також пояснення значення Герба, сприяє усвідомленню державної символіки як важливого елементу громадянської ідентичності.

Таким чином, читанки О. Савченко не лише навчають читати, а й виконують глибоку виховну функцію – вони допомагають дитині пізнати свій народ, відчутти належність до нього, засвоїти національні цінності як особистісно значущі. Це сприяє гармонійному розвитку особистості, здатної до самоповаги, культурної самореалізації та активної участі в житті суспільства.

Окрім ціннісно орієнтованих текстів, у читанках О. Савченко важливу роль відіграють запитання і завдання, що стимулюють емоційно-ціннісну активність учнів. Вони спонукають до оцінювання, морального вибору, самостійного висловлення ставлення та осмислення значущості інформації. Ефективним мотиваційним прийомом є обговорення цінності прочитаного для самого учня.

Приклади таких вправ [1; 5]:

1. Фразеологізми і метафори: «У якому значенні вжито виділені слова?», «Що означає: тополі розмовляють з вітром?», «Поясни значення висловів: медовим цвітом зацвіту; підеш в світ широкой».

2. Етимологія та мовознавство: «Спробуй пояснити, як утворилося прізвище дівчинки. А звідки походить твоє?»

Окрім текстів, у читанках О. Савченко важливу роль відіграють запитання і завдання, що активізують емоційно-ціннісне мислення учнів. Вони охоплюють мовознавчі вправи («Що означає: тополі розмовляють з вітром?»), етимологічні пошуки («Звідки походить твоє прізвище?»), красназвчч спостереження («Яким ти побачив небо, ідучи до школи?»), творчі фантазування («Придумай казку про спів весняного струмка»), особистісні роздуми («А що ти скажеш про інтонацію своїх розмов з мамою?»), патріотичні мотиви («Що любиш ти у своєму краю?»), а також художні інтерпретації природи («Яка картина рідного краю постала у твоїй уяві?»). Такі завдання сприяють розвитку мовлення, уяви, емоційної чутливості, національної самосвідомості та естетичного сприйняття світу.

Висновки та перспективи подальших розвідок напруму. Таким чином, аналіз підручників з читання О. Савченко засвідчив їх високий ціннісний потенціал, що реалізується через тексти, наповнені загальнолюдськими орієнтирами (Краси, Добра, Любові, Істини, Мудрості та Здоров'я). Емоційно-ціннісний вплив цих категорій посилюється завдяки естетичності, гуманності та науковості змісту. Водночас у читанках широко представлено національні цінності – любов до

рідної мови, символіка української культури, народні традиції та фольклор.

Особливу роль відіграють запитання і завдання, що стимулюють емоційно-ціннісну діяльність учнів: аналіз художніх образів, мовознавчі спостереження, красназвчч роздуми, творчі вправи, а також звернення до народної спадщини – колядок, прислів'їв, обрядових пісень. Такий підхід сприяє глибшому засвоєнню цінностей, формуванню національної самосвідомості та моральної чутливості молодших школярів. Досвід використання зазначених засобів є цінним для сучасної педагогіки і може стати джерелом натхнення для авторів нових навчальних книг, орієнтованих на ціннісне виховання в початковій школі.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Vizniuk I. M., Polishchuk A. S. Formuvannia IT-kompetentnosti maibutnikh mahistriv yak psikhologo-pedahohichna problema. *Psikhologichni perspektivy*. 2021. С. 23-39.
URL: file:///C:/Users/user/Downloads/Ppst_2021_37_5pdf.
2. Богданець-Білокаленко Н. І. Проблема формування особистості у змісті підручників з читання для початкової школи (50-ті рр. XIX ст. – 50-ті рр. XX ст.): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ. 2007. 171 с.
3. Педагогічні ідеї Г. С. Сковороди / ред. І. О. Дзверіна. Київ : Радянська школа. 1972. 218 с.
4. Савченко О. Використання методу проєктів на уроках літературного читання. *Шкільна літературна освіта: традиції і новаторство*. VIII Волошинські читання: тези всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ : УОБЦ «Оріон». 2020. С. 163–167.
5. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : посібник для вчителів і методистів початкового навчання. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ : Богданова А. М., 2009. 226 с.
6. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник для закладів вищої освіти. Київ : Генеза. 2002. 368 с.

REFERENCES

1. Bohdanets-Biloskalenko, N. I. (2007). Problema formuvannia osobystosti u zmisti pidruchnykiv z chytannia dlia pochatkovoi shkoly (50-ti rr. XIX st. – 50-ti rr. XX st.) [Problema formuvannia osobystosti u zmisti pidruchnykiv z chytannia dlia pochatkovoi shkoly]. Dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01. Kyiv. 171 s. [in Ukrainian]
2. Dzverina, I. O. (red.) (1972). Pedahohichni idei H. S. Skovorody [Pedahohichni idei H. S. Skovorody]. Kyiv : Radianska shkola. 218 s. [in Ukrainian]
3. Savchenko, O. (2020). Vykorystannia metodu proiektiv na urokakh literaturnoho chytannia Vykorystannia metodu proiektiv na urokakh literaturnoho chytannia. In: Shkilna literaturna osvita: tradytsii i novatorstvo. VIII Voloshynski chytannia: tezy vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (pp. 163–167). Kyiv: UOVTs "Orion". [in Ukrainian]
4. Savchenko, O. Ya. (2002). Dydaktyka pochatkovoi shkoly: pidruchnyk dlia zakladiv vyshchoi osvity [Dydaktyka pochatkovoi shkoly: pidruchnyk dlia zakladiv vyshchoi osvity]. Kyiv : Geneza. 368 s. [in Ukrainian]
5. Savchenko, O. Ya. (2009). Vykhovnyi potentsial pochatkovoi osvity: posibnyk dlia vchyteliv i metodystiv pochatkovoho navchannia (2-he vyd., dopov. i pererobl.) [Vykhovnyi potentsial pochatkovoi osvity: posibnyk dlia vchyteliv i metodystiv pochatkovoho navchannia]. Kyiv : Bohdanova A. M. 226 s. [in Ukrainian]
6. Vizniuk, I. M., Polishchuk, A. S.. (2021). Formuvannia IT-kompetentnosti maibutnikh mahistriv yak

psycholoho-pedahohichna problema. Psykholohichni perspektyvy. S. 23-39. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/Ppst_2021_37_5pdf. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ШЕПІТКО Олена – аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Навчально-наукового педагогічного інституту імені В. О. Сухомлинського Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

Наукові інтереси: реалізація ціннісно-цільових компонентів початкової освіти в умовах соціокультурних змін.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHEPITKO Olena – Postgraduate student at the Department of Pedagogy and Educational management Educational and Scientific Pedagogical Institute named by V.O. Sukhomlynskyi National University of Shipbuilding named by admiral Makarov.

Scientific interests: implementation of value-and-goal components of primary education in the context of sociocultural changes.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2025 р.

Стаття прийнята до друку 30.08.2025 р.

УДК 37.013.42:378.147:316.77(438)

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-220-493-498

БОЙЧЕНКО Марина –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки
Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0543-8832>
e-mail: marinaver18@gmail.com

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ДОСВІД РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Інтернаціоналізаційні процеси в сучасній освіті та інтенсифікація міжнародних академічних обмінів формують мультикультурне освітнє середовище, що зумовлює потребу в педагогах, здатних ефективно взаємодіяти з представниками різних культур та формувати у здобувачів освіти відкритість і здатність до конструктивного діалогу. Міжкультурна компетентність, ключовим компонентом якої є міжкультурна комунікація, стає трансверсальною навичкою, необхідною кожному сучасному фахівцеві. Водночас, в українських ЗВО відповідні дисципліни переважно відсутні або мають фрагментарний характер, що створює розрив між вимогами професії та реальним змістом професійної підготовки. У цьому контексті важливим є вивчення позитивного досвіду Республіки Польща, де спеціалізовані програми інтегрують лінгвістичні, культурологічні та педагогічні компоненти, що дозволяє шукати ефективні засоби підготовки педагогів до професійної діяльності в мультикультурному середовищі та адаптувати ці практики до українського освітнього контексту.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей реалізації програм професійної підготовки майбутніх педагогів до міжкультурної комунікації в закладах вищої освіти Республіки Польща.

Увагу зацентовано на особливостях реалізації освітньої програми «Міжкультурна комунікація в освіті та на робочому місці» Університетом мрії Кюри-Склодовської в Любліні (Республіка Польща), зокрема на структурі та змісті навчального плану, що передбачає інтеграцію лінгвістичних, культурологічних і практично-комунікативних компонентів. Виявлено, що освітня програма спрямована на формування у здобувачів вищої освіти знань про культурне різноманіття світу, міжкультурні проблеми в умовах глобальної мобільності та навичок ефективної комунікації в мультикультурному середовищі. Наголошено, що така підготовка забезпечує випускників компетентностями, необхідними для професійної діяльності в міжнародних компаніях, освітніх установах, культурних і соціальних організаціях, а також для роботи з іноземними студентами та клієнтами, що свідчить про їх здатність функціонувати в мультикультурному середовищі.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні педагоги, міжкультурна комунікація, міжкультурна компетентність, досвід Республіки Польща.

BOICHENKO Maryna –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of Pedagogy Department,
Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0543-8832>
e-mail: marinaver18@gmail.com

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS FOR INTERCULTURAL COMMUNICATION: EXPERIENCE OF THE REPUBLIC OF POLAND

Internationalization processes in modern education and the intensification of international academic exchanges form a multicultural educational environment, which determines the need for teachers able to effectively interact with representatives of different cultures and form openness and the ability to constructive dialogue in students. Intercultural competence, the key component of which is intercultural communication, is becoming a transversal skill necessary for every modern specialist. At the same time, in Ukrainian higher education institutions, the relevant disciplines are mostly absent or fragmentary, which creates a gap between the requirements of the profession and the real content of professional training. In this context, it is important to study the positive experience of the Republic of Poland, where specialized programs integrate linguistic, cultural and pedagogical components, which allows us to find effective means of training teachers for professional activity in a multicultural environment and adapt these practices to the Ukrainian educational context.